

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง

Factors Related to Change in Quality of Life of Para-rubber Farmers from Low Para-rubber Prices Problem in Srinakharin District, Phatthalung Province

พลากร สัตย์ชื่อ¹, ปุรวิชญ์ พิทยาภินันท์²

Palakorn Satsue¹, Purawich Phitthayaphinant²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรชาวสวนยางในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงจำนวน 367 ราย ซึ่งใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีอายุเฉลี่ย 47.83 ปี รายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 9,466.67 บาทต่อเดือน และพื้นที่เปิดกรีดยางพาราเฉลี่ย 7.97 ไร่ คุณภาพชีวิตโดยภาพรวมของเกษตรกรชาวสวนยางแยลงเนื่องจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ อายุ ระดับการศึกษา และหนี้สินของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราผ่านการให้ความรู้ระบบแก่เกษตรกรชาวสวนยางและการจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาเหมาะสม

คำสำคัญ : การผลิตยางพารา เกษตรกรชาวสวนยาง คุณภาพชีวิต ราคายางพาราตกต่ำ

Abstract

Low para-rubber prices have impinged on the quality of life of para-rubber farmers. This research examines the connection between lower prices and the factors related to the reduction of quality of life. The samples consisted of 367 para-rubber farmers in Srinakharin District, Phat-

¹ อาจารย์, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ E-mail : palakorn.sa@psu.ac.th

² อาจารย์, คณะเทคโนโลยีและการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยทักษิณ E-mail : p_paratsanant@yahoo.co.th

¹ Lecturer, Department of Agricultural Economics, Faculty of Economics Prince of Songkla University

² Lecturer, Faculty of Technology and Community Development, Thaksin University

thalung Province. The samples were selected using multi-stage sampling. Structured interviews were used as a means of data collection. Data were analyzed using appropriate descriptive statistics and Chi-square test. The average age of the para-rubber farmers was 47.83 years. Their average household income and para-rubber harvesting area were 9,466.67 baht per month, and 7.97 rai, respectively. The para-rubber farmers' overall quality of life was worse due to low para-rubber prices. Age, education level, and household debt had statistically significant associations with change in quality of life. Related government agencies should focus their attention on developing the capabilities of the para-rubber farmers by providing practical education and input at a reasonable price for the para-rubber farmers.

Keywords: para-rubber production, para-rubber farmer, quality of life, low para-rubber prices

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2554 ราคาน้ำยางสดและราคายางแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 122.59 และ 124.16 บาทต่อกิโลกรัม หลังจากนั้นราคายางพาราได้ปรับลดลงอย่างต่อเนื่องจนเหลือ 44.55 และ 44.17 บาทต่อกิโลกรัมในปี พ.ศ. 2558 สำหรับในปี พ.ศ. 2559 ได้ปรับเพิ่มขึ้นมาเล็กน้อยเป็น 48.06 และ 48.81 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ (กรมส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร, 2560) ปัญหาราคายางพาราดตกต่ำถือเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในวงกว้าง เพราะยางพาราเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่า 1 ล้านครัวเรือน ซึ่งกระจายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคใต้ที่เป็นแหล่งปลูกยางพาราดั้งเดิม ซึ่งมีพื้นที่ปลูกยางพารามากกว่า 14.77 ล้านไร่ เป็นพื้นที่เปิดกรีดยางพารา 12.22 ล้านไร่ และมีเกษตรกรชาวสวนยางมากกว่า 0.74 ล้านครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2559 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) เกษตรกรชาวสวนยางเหล่านี้โดยส่วนใหญ่มีสวนยางพาราขนาดเล็ก หรือไม่เกิน 50 ไร่ ใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก (สุจินต์ แม่นเหมือน, 2556) และรายได้เกือบทั้งหมดมาจากการทำสวนยางพารา ซึ่งเพียงพอสำหรับการดำรงชีพเท่านั้น (Kongmanee, 2015) ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาราคายางพาราดตกต่ำ

ขณะที่ต้นทุนการผลิตยางพาราไม่ได้ลดลงตามไปด้วย ย่อมทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้จากการทำสวนยางพาราดต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงเป็นเป็นอำเภอที่มีผลผลิตยางพาราต่อพื้นที่ให้ผลผลิตต่ำที่สุด (60.67 กิโลกรัมต่อไร่) เมื่อเทียบกับอำเภออื่นอีก 10 อำเภอของจังหวัดพัทลุง ซึ่งส่งผลให้ปริมาณผลผลิตยางพาราที่ผลิตได้ต่ำที่สุด (3.07 ล้านกิโลกรัม) เช่นกัน แม้ว่าจะมีพื้นที่เปิดกรีดยางพาราอยู่ในอันดับที่ 8 (50,678 ไร่) และจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางอยู่ในอันดับที่ 3 (7,604 ครัวเรือน) ก็ตาม (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2560) นอกจากนี้สำนักงานจังหวัดพัทลุง (2559) ได้รายงานไว้ว่า ในปี พ.ศ. 2558 อำเภอศรีนครินทร์มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของจังหวัดพัทลุง และเป็น 1 ใน 5 อำเภอที่มีครัวเรือนซึ่งมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ (30,000 บาทต่อคนต่อปี) ทั้งนี้รายได้ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน เพราะเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยให้เกษตรกรชาวสวนยางมีโอกาสได้รับการตอบสนองในด้านต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ดังนั้นอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงจึงเป็นพื้นที่ที่สามารถสะท้อนการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของ

เกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำได้เป็นอย่างดี

การวิจัยครั้งนี้ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาผลกระทบของปัญหาราคายางพาราตกต่ำที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจ (hot issue) ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำในอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยที่ได้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอศรีนครินทร์ สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง การยางแห่งประเทศไทยจังหวัดพัทลุง สำหรับนำไปใช้ในการกำหนดพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่ให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของยุทธศาสตร์การพัฒนากาเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564) ที่ระบุว่า พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรให้มีความมั่นคง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2559)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภรทิพย์ นิลารักษ์ (2557) ได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดตราด ซึ่งพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางมีคุณภาพชีวิตในระดับดีมาก ทั้งในด้านรายได้ ด้านสุขภาพ และด้านจิตวิญญาณ ยกเว้นด้านสังคมที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางที่มีอายุต่างกัน จะมีระดับคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา โกศล (2555) ที่ทำการศึกษาคูณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช ซึ่งพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ชาวสวนยางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะครอบครัว ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมในการทำงาน การมีอาชีพเสริม รายได้ฐานะทางเศรษฐกิจ และความรู้ในการรับรู้ข่าวสาร ส่วนธิดารัตน์ จุฬามณี (2558) ทำการศึกษาถึงผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำในอำเภอห่มหม่อม จังหวัดสงขลา ซึ่งพบว่าปัญหาราคายางพาราตกต่ำทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ยลดลง ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่มีการปรับตัวโดยการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่ไม่จำเป็น เช่น การรับประทานอาหารนอกบ้าน ภาษีสังคม และมีการปรับตัวด้านการจัดการสวนยางพารา โดยให้แรงงานครัวเรือนเข้ามาปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพารามากขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีการกำหนดตัวแปรอิสระที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

เพศ
อายุ
ระดับการศึกษา
จำนวนสมาชิกในครอบครัว
การประกอบอาชีพเสริม
รายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือน
รายจ่ายของครัวเรือน
เงินออมของครัวเรือน
หนี้สินของครัวเรือน
พื้นที่เปิดกรีดยางพารา
การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ

ตัวแปรตาม

การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยาง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้เลือกอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุงเป็นพื้นที่วิจัย เป็นการเลือกแบบเจาะจงดังเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้ว ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรชาวสวนยางตามทะเบียนของกรมส่งเสริมการเกษตรใน 4 ตำบลของอำเภอสรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง ได้แก่ ตำบลชุมพล 3,970 ครัวเรือน ตำบลลำสินธุ์ 2,143 ครัวเรือน ตำบลบ้านนา 757 ครัวเรือน และตำบลอ่างทอง 734 ครัวเรือน รวม 7,604 ครัวเรือน โดยทำการรวบรวมข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนที่เป็นเจ้าของสวนยางพารา หรือคู่สมรส ในกรณีที่หัวหน้าครัวเรือนไม่สามารถ หรือไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลได้ จะทำการสัมภาษณ์สมาชิก หรือตัวแทนของครัวเรือนที่มีบทบาทในการทำสวนยางพาราและเป็นผู้รู้ข้อมูลเป็นอย่างดี การกำหนดจำนวนตัวอย่างได้ใช้ตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระบุว่า หากประชากรมีจำนวนน้อยกว่า 8,000 ราย ให้ใช้จำนวนตัวอย่าง 367 ราย (1 ครัวเรือนต่อตัวแทนเกษตรกรชาวสวนยาง 1 ราย) การสุ่มตัวอย่างใช้แบบหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามจำนวนตำบล ประกอบด้วยตำบลชุมพล 192 ราย ตำบลลำสินธุ์ 103 ราย ตำบลบ้านนา 37 ราย และตำบลอ่างทอง 35 ราย ซึ่งในแต่ละตำบลได้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ เนื่องจากรายชื่อเกษตรกรชาวสวนยางในทะเบียนของกรมส่งเสริมการเกษตรมีการจัดลำดับอย่างเป็นระบบ หลังจากนั้นได้ทำการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นเกษตรกรชาวสวนยางที่มีพื้นที่เปิดกรีดยางพาราแล้ว ทั้งนี้ได้กำหนดสมมติฐานว่า ลักษณะของประชากรเป้าหมายในชั้นเดียวกันมีความเป็นเอกพันธ์ (homogeneous) หรือมีลักษณะเหมือนกัน แต่ระหว่างชั้น ประชากรมีลักษณะแตกต่างกัน จึงคาดว่า อคติที่เกิดขึ้นจากการสุ่มตัวอย่างจะไม่ส่งผลต่อการวิเคราะห์ข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง โดยกำหนดช่วงของราคายางพาราเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงราคายางพาราสูง หมายถึง ช่วงปี พ.ศ. 2550 ถึง ปี พ.ศ. 2554 และช่วงราคายางพาราดกต่ำ หมายถึง ช่วงปี พ.ศ. 2555 ถึง ปี พ.ศ. 2559 ข้อคำถามการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราดกต่ำจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านครอบครัว และด้านสังคม แต่ละข้อคำถามมี 3 คำตอบ คือ ดีขึ้นจากเดิมแทนด้วย 1 ไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมแทนด้วย 0 และแย่ลงจากเดิมแทนด้วย -1 โดยเทียบกับช่วงราคายางพาราสูง

การวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกเป็น 2 ส่วน คือ (1) การวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต เกณฑ์การประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราดกต่ำ คือ ดีขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยในช่วง 0.34 ถึง 1.00 คะแนน ไม่เปลี่ยนแปลง มีคะแนนเฉลี่ยในช่วง -0.33 ถึง 0.33 คะแนน และแย่ลง มีคะแนนเฉลี่ยในช่วง -1.00 ถึง -0.34 คะแนน และ (2) การทดสอบไคสแควร์ โดยกำหนดตัวแปรอิสระที่ได้จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไว้ 11 ตัว คือ เพศ (เพศชายและเพศหญิง) อายุ (ไม่เกิน 47.83 ปี และมากกว่า 47.83 ปี) ระดับการศึกษา (ไม่เกินมัธยมศึกษาปีที่ 3 และสูงกว่ามัธยมศึกษาปีที่ 3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (ไม่เกิน 3.39 คน และมากกว่า 3.39 คน) การประกอบอาชีพเสริม (มีและไม่มี) รายได้จากการทำสวนยางพาราของครัวเรือน (ไม่เกิน 8,646.67 บาทต่อเดือน และมากกว่า 8,646.67 บาทต่อเดือน) รายจ่ายของครัวเรือน (ไม่เกิน 8,353.33 บาทต่อเดือน และมากกว่า 8,353.33 บาทต่อเดือน) เงินออมของครัวเรือน (ไม่เกิน 896 บาทต่อเดือน และมากกว่า 896 บาทต่อเดือน) หนี้สินของครัวเรือน (ไม่เกิน 172,621.36 บาท และมากกว่า 172,621.36 บาท) พื้นที่เปิดกรีดยางพารา (ไม่เกิน 7.97 ไร่ และมากกว่า 7.97 ไร่) และการได้

ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ได้รับและไม่ได้รับ) ส่วนตัวแปรตาม คือ การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราดตกต่ำ (คะแนนเฉลี่ยไม่เกิน -0.38 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยมากกว่า -0.38 คะแนน)

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการวิจัยมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพเศรษฐกิจสังคมและการผลิตของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่วิจัย

เกษตรกรชาวสวนยางเกินกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 53.14 เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรของจังหวัดพัทลุงที่รายงานไว้ ประชากรเพศหญิงมีสัดส่วนมากกว่าเพศชาย (สำนักงานแรงงานจังหวัดพัทลุง, 2559 อ้างโดยสำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2559) เกษตรกรชาวสวนยางมีอายุอยู่ในวัยกลางคน เฉลี่ย 47.83 ปี เกษตรกรชาวสวนยางทุกรายนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง (2558 อ้างโดยสำนักงานจังหวัดพัทลุง, 2559) ได้รายงานไว้ ประชากรเกือบร้อยละ 90 ในจังหวัดพัทลุงนับถือศาสนาพุทธ เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 58.04 จดทะเบียนสมรสแล้ว หรืออยู่กินด้วยกันโดยมิได้สมรส เกษตรกรชาวสวนยางเกือบครึ่ง หรือร้อยละ 47.41 จบการศึกษาชั้นสูงสุดเพียงระดับประถมศึกษาเท่านั้น ซึ่งต่ำกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน

เกษตรกรชาวสวนยางมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.39 คน ซึ่งถือเป็นครอบครัวขนาดเล็ก สอดคล้องกับโครงสร้างของครอบครัวในปัจจุบันที่ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว เกษตรกรชาวสวนยางทุกรายมีอาชีพที่สร้างรายได้หลัก คือ การทำสวนยางพารา เนื่องจากในพื้นที่วิจัยมีสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารา ซึ่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ได้กำหนดให้ทุกตำบลของอำเภอศรีนครินทร์

ได้แก่ ตำบลชุมพล ตำบลบ้านนา ตำบลอ่างทอง และตำบลลำสินธุ์ เป็นเขตเหมาะสมสำหรับการปลูกยางพารา นอกจากนี้ยางพารายังเป็นพืชที่สามารถเปิดกรีดได้นานกว่า 25 ปี จึงถือได้ว่า การทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่สร้างความมั่นคงในอาชีพให้แก่เกษตรกรชาวสวนยางได้ หากราคายางพาราอยู่ในเกณฑ์ดี หรือระดับสูง เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 42.78 มีการประกอบอาชีพเสริม เพราะรายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดยอาชีพเสริมของเกษตรกรมีความหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ การปลูกผัก รับจ้างทั่วไป ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว ทำสวนผลไม้ ทำนาข้าว เลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ไก่ โค ปลา กล้วยา สมบูรณ์สุข และคณะ (2547) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบของระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กมีความหลากหลายทางชีวภาพมากขึ้น เพราะเกษตรกรชาวสวนยางได้พยายามปรับเปลี่ยนจากระบบการผลิตยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นการผลิตยางพาราร่วมกับการทำกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ทั้งนี้การประกอบอาชีพเสริมของเกษตรกรชาวสวนยางขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น การมีเวลารว่าง ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการประกอบอาชีพอื่นได้ แต่ทว่าเกษตรกรชาวสวนยางบางรายมีอายุมาก ส่วนบางรายต้องรับภาระเลี้ยงดูบุตรหลาน หรือพ่อ-แม่ ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการประกอบอาชีพเสริม ขณะที่เกษตรกรชาวสวนยางจำนวนหนึ่งให้ความเห็นว่า รายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อการดำรงชีพแล้ว

เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้ของครัวเรือนเฉลี่ย 9,466.67 บาทต่อเดือน ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่มากจากการทำสวนยางพารา เฉลี่ย 7,886.67 บาทต่อเดือน เห็นได้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้ต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยของครัวเรือนทั่วประเทศ (26,915 บาทต่อเดือน) ของครัวเรือนในภาคใต้ (26,286 บาทต่อเดือน) และของครัวเรือนในจังหวัดพัทลุง (21,478 บาทต่อเดือน) (สำนักงานสถิติแห่ง

ชาติ, 2560) เกษตรกรชาวสวนยางมีรายจ่ายของคร่าวเรือนเฉลี่ย 8,320.30 บาทต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่ารายจ่ายเฉลี่ยของคร่าวเรือนทั่วประเทศ (21,157 บาทต่อเดือน) ของคร่าวเรือนในภาคใต้ (21,293 บาทต่อเดือน) และของคร่าวเรือนในจังหวัดพัทลุง (17,143 บาทต่อเดือน) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) เกษตรกรชาวสวนยางมีหนี้สินเฉลี่ย 172,621.36 บาท ซึ่งสูงกว่าหนี้สินเฉลี่ยของคร่าวเรือนทั่วประเทศ (156,770 บาท) และของคร่าวเรือนในภาคใต้ (163,892 บาท) แต่ต่ำกว่าหนี้สินเฉลี่ยของคร่าวเรือนในจังหวัดพัทลุง (206,986 บาท) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) วัตถุประสงค์ในการกู้เงินของเกษตรกรชาวสวนยาง คือ ลงทุนในกิจกรรมการผลิตยางพารา ซื้อ/ผ่อนรถยนต์ ซื้อ/สร้าง/ซ่อมแซมที่พักอาศัย ใช้จ่ายในคร่าวเรือน เพื่อการศึกษาของบุตร และลงทุนในธุรกิจ โดยเกษตรกรชาวสวนยางมีการชำระหนี้เฉลี่ย 1,485.19 บาทต่อเดือน เกษตรกรชาวสวนยางมีเงินออมของคร่าวเรือนเฉลี่ย 896.36 บาทต่อเดือน แสดงให้เห็นถึงการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจให้กับคร่าวเรือนตนเอง

เกษตรกรชาวสวนยางมีพื้นที่เปิดกริดยางพาราเฉลี่ย 7.97 ไร่ และพื้นที่ที่ยังไม่เปิดกริดยางพาราเฉลี่ย 1.81 ไร่ แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีสวนยางพาราขนาดเล็ก สอดคล้องกับลักษณะสวนยางพาราโดยส่วนใหญ่ของภาคใต้และของประเทศไทย (บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ, 2547) เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 68.66 มีกรรมสิทธิ์ในสวนยางพาราเป็นของตนเอง ซึ่งทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้อย่างเต็มที่ เกษตรกรชาวสวนยางมีการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1.13 ครั้งต่อปี ปริมาณการใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 400.67 กิโลกรัมต่อครั้ง โดยพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางยังใส่ปุ๋ยไม่เหมาะสมตามหลักวิชาการ เนื่องจากข้อจำกัดของเงินทุนที่มีอยู่อย่างจำกัด และร้านขายปุ๋ยเคมีในพื้นที่มีจำนวนน้อย ทำให้ไม่สามารถจัดหา หรือซื้อปุ๋ยเคมีที่มีสูตรปุ๋ยเหมาะสมกับสภาพดินและความต้องการของต้นยางพาราได้

เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 85.29 มีระบบกริดยางพาราแบบ 1 ใน 3 ของลำต้น กริด 3 วัน เว้น 1 วัน (1/3s 3d/4) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทร ศรีราม (2555) ในอำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง ธีดารัตน์ จุฬามณี (2558) ในอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา และนพมาศ หวังวัฒนะศิริ (2558) ในอำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง ที่พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่มีการใช้ระบบกริดแบบดังกล่าวมากที่สุด เกษตรกรชาวสวนยางขายผลผลิตยางพาราในรูปน้ำยางสดมากที่สุด รองลงมาคือยางก้อนถ้วย และยางแผ่นดิบ เนื่องจากการขายน้ำยางสดทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีจำนวนชั่วโมงการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราลดลง หรือมีเวลาว่างเพื่อนำไปใช้ในการพักผ่อน ซึ่งจะช่วยลดความเครียดจากการทำงาน หรือใช้ในการประกอบอาชีพเสริม หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ อีกทั้งความแตกต่างระหว่างราคาน้ำยางสดและราคายางแผ่นดิบค่อนข้างน้อย จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรชาวสวนยางนำน้ำยางสดมาแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ เมื่อมีการพิจารณาถึงต้นทุนและเวลาที่เสียไป อย่างไรก็ตามการขายผลผลิตยางพาราในรูปยางแผ่นดิบจะทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีอำนาจในการต่อรองราคาสูงขึ้น เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 76.57 นำผลผลิตยางพาราไปขายด้วยตนเอง ร้อยละ 15.53 มีพ่อค้าในท้องถิ่นมารับซื้อผลผลิตยางพาราที่สวนยางพารา ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 7.90 แรงงานจ้างกริดยางพารานำผลผลิตยางพาราไปขายให้

สำหรับปัญหา/อุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางเกินกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 52.04 ระบุว่า ราคายางพาราไม่มีเสถียรภาพ (ตารางที่ 1) เพราะเกษตรกรชาวสวนยางที่มีรายได้หลักจากการทำสวนยางพารา ย่อมได้รับผลกระทบเมื่อราคายางพารามีการเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งราคาก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อปริมาณการผลิตตามกฎของอุปทาน (ประยงค์ เนตยารักษ์, 2550) กล่าวคือ การเพิ่มขึ้นของราคายางพาราดังเช่นในปี พ.ศ.

2554 เป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีความต้องการที่จะเพิ่มปริมาณผลผลิตยางพารา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยที่คำนึงถึงราคาของผลผลิตเป็นหลัก กล่าวคือเกษตรกรประเภทนี้จะเลือกผลิตพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนในรูปตัวเงินสูง หรือมีราคาผลผลิตเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งเกษตรกรชาวสวนยางจะเพิ่มปริมาณผลผลิตยางพาราด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขยายพื้นที่ปลูกยางพารา การใช้ระบบกรีดยางพาราที่มีความถี่มากขึ้น การลงทุนในปัจจัยการผลิตจำพวกปุ๋ยเคมีและสารเคมีมากขึ้น การบำรุงรักษาต้นยางพารามากขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและข้อจำกัดที่เกษตรกรชาวสวนยางแต่ละรายเผชิญอยู่

ตารางที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในพื้นที่วิจัย

ปัญหาและอุปสรรค*	จำนวน (n = 367)	ร้อยละ
ราคายางพาราไม่มีเสถียรภาพ	191	52.04
รายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย	169	46.05
จำนวนหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้น	137	37.33
การขโมยผลผลิตยางพารา	117	31.88
ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น	86	23.43

หมายเหตุ: *หมายถึง เป็นคำถามปลายเปิดที่สามารถตอบได้โดยอิสระและตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ในทางตรงกันข้ามหากราคายางพาราลดลงแรงจูงใจดังกล่าวจะลดลงตามไปด้วย หรือหมดไปส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางลดความตั้งใจในการเพิ่มปริมาณผลผลิตยางพารา แต่เนื่องจากยางพาราเป็นพืชยืนต้นที่ให้ผลผลิตในระยะยาว จึงทำให้ปริมาณการผลิตยางพาราลดลงไม่มาก ซึ่งจิตราวัฒน์ จุฬามณี (2558) ได้รายงานว่า หลังจากราคายางพาราลดต่ำ ปริมาณการผลิตน้ำยางสดของเกษตรกรชาวสวนยางจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ปริมาณการผลิตยางพาราจะลดลงมาก

หรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของรายได้ กล่าวคือ หากเกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้จากการทำสวนยางพาราเพียงอย่างเดียว เกษตรกรชาวสวนยางจะลดปริมาณการผลิตยางพาราไม่มาก แต่หากเกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้จากหลายช่องทาง เกษตรกรชาวสวนยางอาจลดปริมาณการผลิตยางพาราค่อนข้างมาก หรืออาจไม่ทำการกรีดยางพาราเลย แล้วหันไปหารายได้จากช่องทางอื่นที่สามารถให้รายได้ที่สูงกว่า แตกต่างจากพืชระยะสั้น หากราคาผลผลิตลดลง เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่มีราคาสูงกว่าแทน ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรม หรือการกระทำของบุคคลนั้น เป็นผลลัพธ์มาจากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ประการ นั่นคือ ตัวบุคคล สถานการณ์ หรือสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และผลที่จะตามมา มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร และคณะ (2557)

ได้กล่าวว่า พฤติกรรมราคาของยางพารามีความผันผวนและพยากรณ์ราคาได้ยาก อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปราคายางพารามีลักษณะแนวโน้มปรับตัวเคลื่อนไหวเข้าหาราคาเฉลี่ย เช่นเดียวกับราคาสินค้าเกษตรชนิดอื่น ดังนั้นเกษตรกรชาวสวนยางสามารถเก็บสะสมส่วนเกินของราคาลดและราคาเฉลี่ยในช่วงที่ราคายางพาราสูง เพื่อนำไปชดเชยในช่วงที่ราคายางพาราลดต่ำ ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่เรียกว่า “การถ่ายโอนความมั่งคั่ง” (wealth transfer) อันหมายถึง การรวบรวมกำไรจากการขายยางพาราในช่วงที่มีราคาสูง เพื่อนำไปชดเชยการขาดทุนจากการขายยางพาราในช่วงที่ราคาลดต่ำ

เกษตรกรชาวสวนยางเกือบครึ่ง หรือร้อยละ 46.05 ระบุว่า รายได้ที่ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากราคายางพารา กล่าวคือ ในช่วงที่ราคายางพาราลดต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางบางรายจะมีรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากต้นทุนการผลิตยางพาราและค่าครองชีพมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น อันเนื่องมาจากการพึ่งพิงปัจจัยภายนอกมากขึ้น เช่น แรงงาน ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดโรคพืช/วัชพืช/ศัตรูพืช วัสดุอุปกรณ์

และแรงกระตุ้นจากกระแสบริโภคนิยมท่ามกลางการพัฒนาสมัยใหม่ ส่งผลให้เกษตรกรชาวสวนยางเหล่านี้ต้องเผชิญกับความขัดสนทางเศรษฐกิจ เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 37.33 ระบุว่า จำนวนหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่เกษตรกรชาวสวนยางมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีความจำเป็นต้องไปกู้เงินจากสถาบันการเงินทั้งในระบบและ/หรือนอกระบบ เพื่อนำมาใช้จ่าย ซึ่งนำไปสู่การก่อหนี้มากขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 31.88 ระบุว่า การขโมยผลผลิตยางพารา อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากปัญหาการค้ายางพาราตกต่ำที่ทำให้รายได้ลดลงจนไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ และเกษตรกรชาวสวนยางร้อยละ 23.43 ระบุว่า ปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยภายนอกที่เกษตรกรชาวสวนยางไม่สามารถควบคุมราคาได้ และมีอำนาจในการต่อรองราคากับผู้ขายต่ำ เนื่องจากเป็นเกษตรกรรายย่อยที่ซื้อปัจจัยการผลิตจำนวนไม่มากในแต่ละครั้ง

2. การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาการค้ายางพาราตกต่ำในพื้นที่วิจัย

ปัญหาการค้ายางพาราตกต่ำมีผลทำให้คุณภาพชีวิตโดยภาพรวมของเกษตรกรชาวสวนยางแย่ลง มีคะแนนเฉลี่ย -0.40 คะแนน (ตารางที่ 2) เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและด้านครอบครัวแย่ลง มีคะแนนเฉลี่ย -0.51 และ -0.36 คะแนน ส่วนด้านสังคมไม่เปลี่ยนแปลง มีคะแนนเฉลี่ย -0.27 คะแนน เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายประเด็นพบว่า มี 6 ประเด็นที่แย่ลง ได้แก่ รายได้จากการทำสวนยางพารา (-0.83 คะแนน) ความสามารถในการชำระหนี้ (-0.63 คะแนน) ความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน (-0.62 คะแนน) จำนวนหนี้สินของครัวเรือน (-0.54 คะแนน) การออมในรูปเงินสดและทรัพย์สินอื่นของ

ครัวเรือน (-0.53 คะแนน) และความสมดุลระหว่างการทำงานและการพักผ่อน (-0.47 คะแนน) ส่วนประเด็นที่เหลืออีก 2 ประเด็นไม่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น และสภาพที่พักอาศัย โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากัน คือ -0.21 คะแนน เป็นไปได้ว่า ทรัพย์สินเหล่านี้มีลักษณะโดยสภาพคงทนถาวร หรือมีอายุการใช้งานที่ยาวนาน ไม่สิ้นเปลือง หดไป หรือเปลี่ยนสภาพภายในระยะเวลาอันสั้น แต่อาจจะมีค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมและบำรุงรักษาระหว่างการใช้งาน

ผลการวิจัยสอดคล้องกับธิดารัตน์ จุฬามณี (2558) ที่รายงานว่า ในช่วงราคายางพาราตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางจะมีรายได้ของครัวเรือนลดลงจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนพมาศ หวังวัฒนะศิริ (2558) ที่พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาการค้ายางพาราตกต่ำ คือ จะทำให้รายได้ จำนวนเงินออม และจำนวนการชำระหนี้ของเกษตรกรชาวสวนยางลดลงจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ฐาปนีย์ ชัยพัฒน์ และฉัตรวิทย์ องค์กร (2557) ได้รายงานว่า สถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำได้ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางมีความสุขทางกายและทางจิตใจลดลง เนื่องจากต้องใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลและประหยัดมากขึ้น รวมถึงความสามารถในการออมก็จะลดลงด้วย อีกทั้งเกษตรกรชาวสวนยางต้องเข้าไปจัดการสวนยางพาราด้วยตนเองมากขึ้น เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางต้องจ้างแรงงานเท่าที่จำเป็น ขณะที่เกษตรกรชาวสวนยางบางรายต้องเลิกจ้างแรงงาน เพื่อลดต้นทุนการผลิตยางพาราแล้วใช้แรงงานของตนเองแทน ซึ่งบางกิจกรรม เช่น การฉีดพ่นสารเคมี มีความเสี่ยงที่จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอย่างยิ่ง และหากเกษตรกรชาวสวนยางมีการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราที่หนักจนเกินไป อาจทำให้เกษตรกรชาวสวนยางล้มป่วยลงได้ นอกจากนี้ความเครียดและความกังวลต่อภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนในอนาคตก็มีเพิ่มมากขึ้น เพราะแม้ว่ารายได้ของครัวเรือนจะลดลง

แต่ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพและต้นทุนการผลิตยางพารากลับสูงขึ้น เนื่องจากสินค้าและบริการในตลาดมีราคาสูงขึ้นตามการปรับค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำของรัฐบาล รวมถึงปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งปุ๋ยเคมีมีราคาแพง ทั้งนี้หากเกษตรกรชาวสวนยางไม่ใส่ปุ๋ยเคมี หรือลดปริมาณและความถี่ในการใส่ปุ๋ยลง ตามที่นพมาศ หวังวิวัฒนะ หิรัญ (2558) ได้รายงานไว้ ผลกระทบต่อการจัดการสวนยางพาราของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหา

ราคายางพาราคต่ำ คือ จะทำให้ความถี่ในการใส่ปุ๋ยและการกำจัดวัชพืชลดลงจากเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งส่งผลให้ต้นยางพาราให้ผลผลิตลดลง หรือน้อยกว่าที่ควรจะเป็น และรายได้ที่เกษตรกรชาวสวนยางควรจะได้รับลดลงไปอีก จนอาจมีความจำเป็นต้องไปกู้เงิน ซึ่งก่อให้เกิดเป็นภาระหนี้สินตามมา และในกรณีที่เกษตรกรชาวสวนยางมีหนี้สินอยู่แล้ว ความสามารถในการชำระหนี้ก็จะลดลง

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราคต่ำในพื้นที่วิจัย

ประเด็น	$\bar{X}$	การเปลี่ยนแปลง
1. ด้านเศรษฐกิจ	-0.51	แย่ลง
1.1 รายได้จากการทำสวนยางพารา	-0.83	แย่ลง
1.2 ความสามารถในการชำระหนี้	-0.63	แย่ลง
1.3 ความสามารถในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคของครัวเรือน	-0.62	แย่ลง
1.4 จำนวนหนี้สินของครัวเรือน	-0.54	แย่ลง
1.5 การออมในรูปเงินสดและทรัพย์สินอื่นของครัวเรือน	-0.53	แย่ลง
1.6 ความสมดุลระหว่างการทำงานและการพักผ่อน	-0.47	แย่ลง
1.7 สิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น โทรศัพท์ ตู้เย็น	-0.21	ไม่เปลี่ยนแปลง
1.8 สภาพที่พักอาศัย	-0.21	ไม่เปลี่ยนแปลง
2. ด้านครอบครัว	-0.36	แย่ลง
2.1 สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในครัวเรือน	-0.49	แย่ลง
2.2 ความพึงพอใจในชีวิตและครอบครัว	-0.45	แย่ลง
2.3 ความสามารถในการสนับสนุนด้านการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน	-0.45	แย่ลง
2.4 ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน	-0.07	ไม่เปลี่ยนแปลง
3. ด้านสังคม	-0.27	ไม่เปลี่ยนแปลง
3.1 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	-0.49	แย่ลง
3.2 การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน/มีเครือข่ายทางสังคม	-0.18	ไม่เปลี่ยนแปลง
3.3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง	-0.18	ไม่เปลี่ยนแปลง
3.4 การประกอบกิจกรรมทางศาสนา	-0.17	ไม่เปลี่ยนแปลง
3.5 ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน/เพื่อนเกษตรกร	-0.03	ไม่เปลี่ยนแปลง
โดยภาพรวมทั้ง 3 ด้าน	-0.40	แย่ลง

เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายประเด็นพบว่า มี 3 ประเด็นที่แย่งได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกในครัวเรือน (-0.49 คะแนน) ความพึงพอใจในชีวิตและครอบครัว (-0.45 คะแนน) และสามารถในการสนับสนุนด้านการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือน (-0.45 คะแนน) ซึ่งเป็นผลมาจากความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ลดลงนั่นเอง และมีเพียงประเด็นเดียวที่ไม่เปลี่ยนแปลง นั่นคือความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครัวเรือน มีคะแนนเฉลี่ย -0.07 คะแนน อาจเนื่องจากสมาชิกในครัวเรือนมีความเข้าใจกันดีและความผูกพันต่อกัน เมื่อพิจารณาคุณภาพชีวิตด้านสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นรายประเด็นพบว่า มีเพียงประเด็นเดียวที่แย่ง นั่นคือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีคะแนนเฉลี่ย -0.49 คะแนน ส่วนประเด็นอื่นไม่เปลี่ยนแปลง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชน/มีเครือข่ายทางสังคม (-0.18 คะแนน) การมีส่วนร่วมทางการเมือง (-0.18 คะแนน) การประกอบกิจกรรมทางศาสนา (-0.17 คะแนน) และความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน/เพื่อนเกษตรกร (-0.03 คะแนน) ในทางกลับกันฐานปัจจัยชี้พัฒนา และฉัตรวิทย์ องค์สิงห์ (2557) พบว่าสถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมลดลงจากเดิม เช่น การปฏิสัมพันธ์ผ่านทางการสนทนา หรือการติดต่อสื่อสารและการไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้อง เพื่อน และคนรู้จัก การเข้าร่วมงานและกิจกรรมทางสังคม เช่น งานแต่งงาน งานรื่นเริง กิจกรรมทางศาสนา

เกษตรกรชาวสวนยางเกินกว่าครึ่ง หรือร้อยละ 55.32 ระบุว่า ได้รับผลกระทบจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำในระดับมาก อย่างไรก็ตาม เกษตรกรชาวสวนยางทุกรายยังคงยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า จะประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราต่อไปในอนาคต แม้ตระหนักดีว่า จะต้องเผชิญกับปัญหาราคายางพาราตกต่ำ เนื่องจากเกษตรกรชาวสวนยางมีประสบการณ์การทำสวนยางพาราที่

สะสมมาเป็นระยะเวลานาน ความเหมาะสมของพื้นที่ และยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่ให้ผลตอบแทนสูง เมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจชนิดอื่น แต่เกษตรกรชาวสวนยางยังมีความเปราะบางอันเนื่องมาจากข้อจำกัดในแหล่งที่มาของรายได้ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสวนยางพาราในบางประเด็น เช่น การใช้ปุ๋ย ทุนทางสังคม การเข้าถึงทรัพยากรการผลิต แหล่งข้อมูลข่าวสาร และบริการต่าง ๆ ตลอดจนไม่มีสถานภาพทางสังคม ทั้งนี้เกษตรกรชาวสวนยางได้ระบุถึงการปรับตัวภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำ คือ ร้อยละ 79.29 มีการลดรายจ่ายในครัวเรือน ร้อยละ 62.67 มีการลดต้นทุนการผลิตยางพารา ร้อยละ 58.58 มีการประกอบอาชีพเสริม และเป็นที่น่าสังเกตว่า มีเกษตรกรชาวสวนยางมากถึงร้อยละ 75.20 ที่ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และร้อยละ 69.21 มีการจำนำ/ขายทรัพย์สินของตนเอง

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำในพื้นที่วิจัย

อายุเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราตกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 สอดคล้องกับงานวิจัยของปองหทัย ชื่นจำ (2553) และศุภรทิพย์ นิลาธิกร (2557) ทั้งนี้ สุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547) ที่รายงานว่า อายุมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการและระดับวุฒิภาวะ และมีข้อสันนิษฐานว่า บุคคลที่มีอายุมาก จะมีประสบการณ์ในชีวิตมากตามไปด้วย ซึ่งทำให้บุคคลนั้นสามารถปรับตัว และแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามไปด้วย แต่ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า เกษตรกรชาวสวนยางโดยภาพรวมมีอายุค่อนข้างสูง จึงมีความเสื่อมทางร่างกาย หรือมีปัญหาสุขภาพ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่ เหมือนกับวัยหนุ่มสาว ขณะที่มีการะความรับผิดชอบสูง เช่น ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ค่าเล่าเรียนของบุตร ดังนั้นเมื่อเกษตรกรชาวสวนยางเผชิญกับ

ปัญหาการคายางพาราตกตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางจึงมีความเครียดและความวิตกกังวลเกี่ยวกับรายได้ที่ลดลง แต่รายจ่ายกลับคงที่หรือเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางแย่ลง

ระดับการศึกษาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาการคายางพาราตกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นที่ทราบกันดีว่าการศึกษาก่อให้เกิดการรับรู้และการแก้ปัญหา เช่น การปรับตัวและการรับมือกับสถานการณ์ราคายางพาราตกต่ำ ดังนั้นเมื่อเกษตรกรชาวสวนยางเผชิญกับปัญหาการคายางพาราตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางจึงปรับตัวหรือรับมือกับปัญหาดังกล่าวได้ไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางแย่ลง

หนี้สินของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาการคายางพาราตกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เป็นไปได้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางมีหนี้สินค่อนข้างสูง ทำให้ภาระในการชำระหนี้สูงตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อเกษตรกรชาวสวนยางเผชิญกับปัญหาการคายางพาราตกต่ำ เกษตรกรชาวสวนยางจึงมีความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางแย่ลง

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการคายางพาราตกต่ำ ไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวสวนยางภายในประเทศกว่า 1 ล้านครัวเรือนเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อความมีเสถียรภาพในเศรษฐกิจระดับมหภาคของ

ประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกยางพาราอันดับหนึ่งของโลกตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันอีกด้วย การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยกลางคนขึ้นไป จบการศึกษาเพียงภาคบังคับในอดีต มีรายจ่ายใกล้เคียงกับรายได้ มีภาระหนี้สินอันเนื่องมาจากการกู้เงินเพื่อนำไปลงทุนทำสวนยางพารา มีสวนยางพาราขนาดเล็กและขายผลผลิตในรูปน้ำยางสด ปัญหาการคายางพาราตกต่ำได้ส่งผลให้คุณภาพชีวิตด้านเศรษฐกิจและครอบครัวของเกษตรกรชาวสวนยางแย่ลง ขณะที่คุณภาพชีวิตด้านสังคมไม่เปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงในคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาการคายางพาราตกต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ภาระระดับการศึกษา และหนี้สินของครัวเรือน

จากผลการวิจัยที่ได้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. เกษตรกรชาวสวนยางเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีทรัพยากรการผลิตอยู่อย่างจำกัด ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน แรงงาน เงินทุน และทุน เช่น ปุ๋ย สารเคมี ดังนั้นเกษตรกรชาวสวนยางควรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเหล่านี้อย่างให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตัวอย่างเช่น การปลูกพืชร่วมยางที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การปรับเปลี่ยนจากระบบการผลิตยางพาราเชิงเดี่ยวเป็นระบบการผลิตยางพาราและพืชชนิดอื่นอย่างหลากหลาย เช่น ผัก ไม้ผล ไม้เศรษฐกิจโตเร็ว โดยจัดสรรที่ดินเพื่อการปลูกพืชแต่ละชนิดตามความเหมาะสม เพื่อลดผลกระทบจากปัญหาการคายางพาราตกต่ำและความเสี่ยงด้านราคาของผลผลิตในอนาคต รวมทั้งมีการหาแนวทางในการลดต้นทุนการผลิตยางพาราที่เหมาะสม เช่น การใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าการวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี

2. เกษตรกรชาวสวนยางเป็นเกษตรกรรายย่อยที่มีอำนาจการต่อรองต่ำ ดังนั้นเกษตรกรชาวสวนยางควรมีการรวมกลุ่มผลิตยางพาราและผสมปุ๋ยใช้เองภายในกลุ่ม เพื่อให้การผลิตยางพารา

มีประสิทธิภาพมากขึ้น ตลอดจนเพิ่มความสามารถในการเข้าถึงตลาด อีกทั้งยังเป็นช่องทางที่ดีในการใช้บริโภคหรือ หรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์การทำสวนยางพาราซึ่งกันและกัน และเปรียบเทียบต้นทุนระหว่างกัน โดยอาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดำเนินการส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายทางสังคม

3. ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งอายุ ระดับการศึกษา และหนี้สินของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราคงต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดโครงการพัฒนาความสามารถในการประกอบอาชีพผ่านการให้ความรู้นอกระบบในประเด็นที่เกษตรกรชาวสวนยางต้องการ เช่น การ

ใส่ปุ๋ย โดยใช้วิธีการที่เกษตรกรชาวสวนยางวัยกลางคน หรือสูงอายุสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งแนะนำแนวทางการปรับตัวที่เหมาะสมภายใต้สถานการณ์ราคายางพาราคงต่ำ นอกจากนี้ควรมีการจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกและมีคุณภาพดี เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมี และอาจมีการให้เงินชดเชยหรือเงินสนับสนุนในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตยางพารา และบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรชาวสวนยางจากปัญหาราคายางพาราคงต่ำตามความเหมาะสม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณคุณชลาภรณ์ ต້องชู และคุณวิไลวรรณ อันทยานนท์ สำหรับการสนับสนุนด้านข้อมูล รวมทั้งคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สำหรับการสนับสนุนเงินทุนเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2560). *ภาวะการผลิตยางพาราของประเทศและจังหวัดพัทลุงประจำปี 2559*. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- กรมส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร. (2560). *ราคายางพารา*. (เอกสารไม่ตีพิมพ์).
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). *เขตเหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์*. กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กุสุมา โกศล. (2555). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางในยุคเศรษฐกิจถดถอย: กรณีศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จันทร ศรีราม. (2555). *ผลกระทบของราคายางพาราต่อการจัดการสวนยางและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกรชาวสวนยางในอำเภอศรีบรรพต จังหวัดพัทลุง*. (สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- จูปนีย์ ชัยพัฒน์, นัตรวิญญ์ องคสิงห์. (2557). *ผลกระทบราคายางพาราตกต่ำกับการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตประชาชนอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. *วารสารการเงิน การลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ*. 4(1) : 221-233.
- จิตารัตน์ จุฬามณี. (2558). *ผลกระทบและการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางพาราจากสภาวะราคายางตกต่ำในอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา*. (สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- นพมาศ หวังวัฒนะศิริ. (2558). *แนวทางการปรับตัวของเกษตรกรชาวสวนยางต่อสถานการณ์ราคายางตกต่ำในอำเภอบางบอน จังหวัดพัทลุง*. (สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- บัญชา สมบูรณ์สุข, ปริญญา เฉิดโฉม, ปรีตถ พรหมมี, รจเรข หนูสังข์. (2547). *การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม*. *รายงานการสัมมนาในระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 3 :สู่ระบบการผลิตอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน*; 9-11 พฤศจิกายน 2547. เชียงใหม่. 95-109.
- ประยงค์ เนตยารักษ์. (2550). *เศรษฐศาสตร์การเกษตร*. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.
- ปองหทัย ชื่นฉ่ำ. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มนต์ชัย พินิจจิตรสมุทร, อภิญา วนเศรษฐ์, วิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย, สุวรรณ สายรวมญาติ. (2557). *โครงการศึกษานโยบายและมาตรการรักษาเสถียรภาพราคายางพาราของประเทศไทยด้วยกองทุนรักษาเสถียรภาพราคาและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดตั้ง*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ศุภรทิพย์ นิลารักษ์. (2557). *คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางภายในเขตพื้นที่จังหวัดตราด*. (งานนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.

- สุภา แก้วบริสุทธิ. (2547). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2559). *แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สุจินต์ แม้นเหมือน. (2556). *อนาคตยางพารากับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*. *วารสารยางพารา*. 34(1) : 7-16.
- สำนักงานจังหวัดพัทลุง. (2559). *แผนพัฒนาจังหวัดพัทลุง 4 ปี พ.ศ. 2561-2564*. พัทลุง : สำนักงานจังหวัดพัทลุง.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *รายได้ รายจ่ายครัวเรือน และจำนวนครัวเรือน*. สืบค้นจาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries11.html>. [30 มิถุนายน 2560].
- Kongmanee, C. (2015). *Path dependence of agrarian change : An institutional economic analysis of the rubber economy in Southern Thailand* [dissertation]. Montpellier, France : Montpellier SupAgro.
- Krejcie RV, Morgan DW. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30 : 607-610.